

Zenon Ślusarczyk*

Rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy na przykładzie unijnych programów Kapitał Ludzki i Erasmus

Wstęp

Najogólniej biorąc, przez społeczeństwo wiedzy rozumie się wykorzystywanie osiągnięć nauki i systemów kształcenia dla sprostania współczesnym wyzwaniom globalnym w zakresie rozwoju produkcji i usług, konkurencji i stosunków handlowych. Termin *społeczeństwo wiedzy* został po raz pierwszy użyty w 1947 roku przez N. Wienera (*Społeczeństwo wiedzy*, 2016). Obecnie rozumiany jest jako pewien pożądaný model społeczny, w którym kluczową rolę odgrywają edukacja (na wszystkich poziomach), badania naukowe, regulacje rynkowe sprzyjające nowatorskim działaniom przedsiębiorstw i naukowców. Cechami charakterystycznymi tego społeczeństwa są: zwiększający się udział w strukturze zawodowej wysoko kwalifikowanych specjalistów, rosnąca rola procesów wytwarzania i wykorzystania wiedzy prowadząca do innowacyjności i rozwoju gospodarczego, racjonalizacji systemów podejmowania decyzji we wszystkich formach i szczeblach zarządzania.

W celu realizacji tych wyzwań Unia Europejska utworzyła programy Kapitał Ludzki i Erasmus (i inne pokrewne). Mają one w wysokim stopniu oddziaływać na dalszy rozwój społeczny, gospodarczy i kulturowy społeczeństw, sprzyjać innowacyjności gospodarek krajów członkowskich, ich zdolności do absorpcji nowych rozwiązań naukowych, technicznych i technologicznych oraz organizacyjnych (Kleiber, 2015; Mazurkiewicz, 2010: 8–12). Zdaniem autora artykułu w przypadku Polski wykorzystanie dotacji z tych programów jest jeszcze niedostateczne, wymaga większego zaangażowania szkół wyższych, kadry naukowej.

* Prof. nadzw. dr hab. Zenon Ślusarczyk, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi.

Charakterystyka unijnych programów Kapitał Ludzki i Erasmus

Program Kapitał Ludzki na lata 2007–2013 składał się z dziesięciu priorytetów realizowanych na poziomie unijnym oraz władz centralnych i regionalnych państw członkowskich.

Bezpośrednio związane z omawianym tematem artykułu są priorytety:

III. „Wysoka jakość systemu oświaty”, który dotyczył m.in. monitoringu ocen systemów oświaty, ich efektywności i innowacyjności.

IV. „Szkolnictwo wyższe i nauka” – jego głównymi celami były poprawa jakości kształcenia w szkołach wyższych tak, aby ich absolwenci mieli dobry start do znalezienia i wykonywania pracy zawodowej oraz w takich specjalnościach, które są ważne dla podnoszenia konkurencyjności gospodarki. Chodziło także o organizowanie i dofinansowanie stażów i praktyk studenckich. A także o poprawę zarządzania uczelniami. Z budżetu UE Polska otrzymała na realizację tego priorytetu ponad 816 mln euro.

IX. „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach” – skierowany głównie na wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży z obszarów wiejskich, m.in. poprzez stworzenie lepszej edukacji w danym regionie.

X. „Pomoc techniczna” – skierowana na promocję, wdrażanie i monitorowanie programu Kapitał Ludzki (zob. Kuźmicz, 2007; *Program Kapitał Ludzki*).

Zasadnicze kierunki i cele Kapitału Ludzkiego i wymienionych (oraz pozostałych) jego priorytetów przyjęto w tzw. strategii lizbońskiej. Zgodnie z tym dokumentem przyjętym w 2000 roku na szczycie w Lizbonie Unia miała stać się do 2010 roku najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką na świecie, zdolną do trwałego rozwoju, tworzącą większą liczbę miejsc pracy oraz charakteryzującą się większą spójnością społeczną.

Wymieniono cztery obszary działań, które miały doprowadzić do osiągnięcia tej pozycji gospodarczej UE:

- szybkie przechodzenie do gospodarki opartej na wiedzy,
- dalsza liberalizacja działalności gospodarczej i handlu na wspólnym rynku,
- rozwój przedsiębiorczości,
- zatrudnienie i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

W 2001 roku dodano piąty obszar: zrównoważony rozwój.

Realizacja tej strategii napotkała szereg przeszkód, trudności i kontrowersji wśród państw członkowskich i instytucji UE. Nie jest naszym zadaniem szczegółowa analiza tych problemów. Do głównych z nich zalicza się najczęściej: spowolnienie gospodarcze, które nastąpiło po 2003 roku; wzrost tendencji narodowych, tj. dążeń do sprostania wymogom globalizacji we własnym zakresie, na poziomie państw, a nie Unii.

Należy też uwzględnić i ten zasadniczy fakt, że strategię przyjęło 15 tzw. starych krajów członkowskich UE, a przyjęte 10 nowych państw w 2004 roku było, ogólnie

biorąc, słabiej rozwiniętych, co wymagało czasu na dostosowanie i rozwój odpowiadający (w dostatecznym choćby stopniu) do podjęcia przez nie realizacji strategii. Dotyczyło to (i wciąż jeszcze dotyczy) wydatków na badania i ich rozwój. Ogólnie biorąc, polityka naukowo-badawcza wciąż jest jeszcze rozdrobniona narodowo, nie-spójna i stosunkowo mało efektywna.

Braki we wspólnotowym wdrażaniu i realizacji strategii powodowały (i wciąż powodują) słabe zainteresowanie tą strategią ze strony świata nauki, zwłaszcza ekonomii, niezbyt efektywne powiązania nauki z przemysłem, brak rzeczywistej wspólnej przestrzeni badawczej w UE itp. (zob. Szomburg, 2004; Szczygielski, 2004; Kwaśnicki, 2007; Dziubak, Uryniuk, 2014).

W tej sytuacji Komisja Europejska 10 kwietnia 2008 roku przyjęła Zalecenia w sprawie zarządzania własnością intelektualną w ramach działań związanych z transferem wiedzy oraz Kodeks postępowania dla uczelni wyższych i innych publicznych instytucji badawczych (Zalecenia Komisji z 10.04.2008 r.).

W dokumentach tych Komisja, powołując się na Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, głównie na art. 165, oraz na wznowienie strategii lizbońskiej przyjętej na Szczycie w 2005 roku, zaakcentowała kluczową rolę, jaką odegrać może lepsze powiązanie publicznych instytucji badawczych, w tym uczelni wyższych i przemysłu dla lepszego wykorzystania idei i celów rozwoju społeczeństwa (gospodarki) opartego na wiedzy. Podkreślono konieczność podjęcia odpowiednich wysiłków w celu bardziej skutecznego osiągnięcia korzyści społeczno-ekonomicznych z rozwoju wiedzy. By to osiągnąć zalecono, aby publiczne organizacje badawcze upowszechniały wyniki badań finansowanych ze środków publicznych oraz bardziej skutecznie wykorzystywały środki na realizację tych (i innych) celów. Powinno się to dokonywać w ramach współpracy uczelni z przemysłem.

Zwrócono również uwagę na to, że efektywne wykorzystywanie wyników badań finansowanych ze środków publicznych zależy od właściwego zarządzania własnością intelektualną, lepszej komunikacji pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym i od ich lepszego współdziałania.

W zaleceniach dla państw członkowskich przyjęto:

1. Zapewnienie, że wszystkie publiczne organizacje badawcze określą transfer wiedzy jako strategiczną misję.
2. Zachęcanie publicznych organizacji badawczych do ustanowienia i upowszechnienia strategii politycznych (unijnych i narodowych) oraz procedur zarządzania własnością intelektualną.
3. Wspieranie rozwoju zdolności w zakresie transferu wiedzy i umiejętności praktycznych w publicznych organizacjach badawczych, a także podejmowania odpowiednich środków zmierzających do zwiększenia świadomości i umiejętności studentów – zwłaszcza w dziedzinie nauki i techniki, w zakresie własności intelektualnej itp.
4. Wspieranie upowszechniania wiedzy wytworzonej dzięki środkom publicznym.

5. Współpracę i podejmowanie działań mających na celu poprawę spójności odpowiednich systemów kształcenia.
6. Opieranie się na powyższych zasadach w celu wprowadzenia lub dostosowania krajowych wytycznych i przepisów z tych obszarów do wymogów UE, a także nowych strategii lub systemów finansowania w tej dziedzinie, przy przestrzeganiu zasad udzielania pomocy ze strony państwa (Zalecenia Komisji z 5.06.2008, s. 3–6).

Biorąc pod uwagę datę wstąpienia Polski do UE i nadrobienia przez nią tempa rozwoju oraz konieczny czas na harmonizację prawa i strategii rozwojowych w stosunku do starych krajów członkowskich (bardziej rozwiniętych), włączenie się naszego kraju do strategii lizbońskiej i realizacji innych wytycznych UE wymagało czasu w podejmowaniu określonych decyzji w tym zakresie.

W czerwcu 2009 roku rząd Polski przyjął i upublicznił raport *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, w którym zostały zawarte najważniejsze wyzwania i prognozy rozwojowe kraju w kontekście UE i globalnym.

Zgodnie ze wspomnianymi zaleceniami Komisji UE taki dokument powinno opracować każde państwo członkowskie Wspólnoty. Raport ten uwzględniał wcześniejsze konstatacje *Raportu o kapitale intelektualnym Polski* opracowanego pod kierownictwem M. Boniego w 2008 roku, w którym wskazywano m.in. na konieczność bliskich relacji między nauką a biznesem, w czym powinien uczestniczyć rząd poprzez stworzenie odpowiedniego systemu bodźców dla naukowców, za co miały odpowiadać ministerstwa nauki i gospodarki (zob. Białkowska, 2008; Koziński, 2009; Sałamacha, 2009; *Raport określa wyzwania*, 2009).

Nakłady na badania naukowe w UE i w Polsce

Jak już zaznaczyliśmy, rozwój współczesnej (globalnej i regionalnej) gospodarki oparty jest na wiedzy, jej promocji i rozwoju, a więc zależy od osiągnięć naukowych (badawczych i wdrożeniowych). Tak podchodzą do tego problemu na przykład Niemcy, którzy w latach 2005–2015 zwiększyli wydatki na naukę i edukację o 12 mld euro. We Francji wydatki te mają się zwiększyć o 35 mld euro.

Jest to poniekąd odpowiedź na badania prowadzone pod egidą OECD, w których skonstatowano, iż każdy procent PKB wydany na badania podnosi wydajność gospodarki o 0,17%. Zarazem wskazuje się, że aby korzystać z osiągnięć nauki, trzeba dysponować właściwą infrastrukturą i dobrym systemem grantów na prowadzenie badań, co jest zgodne z wcześniej wymienionymi zaleceniami UE.

Rozwój nauki (badań naukowych) w Polsce jest spowolniony zaszłością historycznymi i bieżącymi, o których już wspomnieliśmy. Jednym z istotnych problemów w tym zakresie jest wciąż niedostateczna współpraca naukowa z krajami UE (i innymi). Stąd oceny (zapewne kontrowersyjne), że Polska wciąż zajmuje jedną z końcowych pozycji w rankingach innowacyjności. Wśród przyczyn tego stanu

rzeczy wymienia się, prócz niskich nakładów budżetowych na badania naukowe, rozproszenie środków na drobne projekty badawcze oraz słabe mechanizmy finansowania badań przez przedsiębiorców. W powyższym kontekście dla poprawy sytuacji proponuje się m.in. przyjęcie nowego prawa zwłaszcza dla jednostek badawczych, co pozwoliłoby na określenie zasad tworzenia konsorcjów i innych związków naukowo-przemysłowych, które mogłyby sprostać realizacji dużych projektów badawczych i wdrożeniowych.

Wskazuje się też na potrzebę stworzenia nowego prawa dla tych jednostek badawczych, które prowadzą badania i jednocześnie wykonują zadania o charakterze służb publicznych (badania meteorologiczne, żywności, budowli itp.), co pozwoliłoby na określenie zasad tworzenia konsorcjów i innych związków naukowo-przemysłowych (zob. Mach, 2010; Myśliwiec, 2005; Rafalski, 2007).

Dotyczy to również wspierania integracji różnych dziedzin nauki, wiedzy, narzędzi badawczych itp., a także określonych zmian w organizacji i zarządzaniu instytucjami badawczymi, wydziałami uczelni itd. Wymagają też tego wyzwania w zakresie finansowania badań, nowoczesnego kształcenia studentów, tworzenia odpowiednich strategii w tym zakresie (zob. Kleiber, 2014).

Wymaga to jednak precyzyjnego planowania, desygnowania odpowiednich środków finansowych i skutecznego ich wykorzystania. Powinno się przy tym pamiętać o sformułowaniu narodowych preferencji w rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego (*Nasza nauka odcięta od świata*, 2009).

Nakłady budżetowe na naukę w Polsce zwiększyły się z 0,32% PKB w 2009 roku do 0,39% PKB w 2012 roku. Natomiast średni wskaźnik inwestycji w naukę w UE wynosił w tym czasie 2% PKB, a na przykład w Finlandii 4%.

Badaniami i ich rozwojem zajmuje się w Polsce ponad 60 tys. osób. Pod tym względem plasujemy się na szóstej pozycji w UE. Źle jest jednak z pozyskiwaniem grantów na badania (zob. Fondrejewska, 2008; Niesiołowski, 2014).

W ocenie wielu ekspertów w Polsce zbyt długo trwa proces złożenia wniosków, ich formalna ocena, zawarcie umów i uruchomienie środków finansowych (zob. Niklewicz, 2004; Pawłowska, 2006; Kurdycka, 2009).

Pomimo tych i innych trudności pozyskane i wykorzystane środki (granty) z UE i dopłaty budżetowe zwiększyły się w latach 2011–2012 niemal dwukrotnie z 2,2 mld zł do ponad 4 mld zł.

Granty zdobywa średnio 20% projektów, które są zgłaszane. I choć pieniędzy jest więcej, nie każdy wnioskodawca może je zdobyć. Więcej możliwości mają badacze (naukowcy) ze specjalizacji technicznych, nauk przyrodniczych i ścisłych.

Inaczej jeszcze rzecz ujmując, można stwierdzić, że w 2004 roku na badania i ich rozwój przeznaczono z budżetu państwa 17 euro w przeliczeniu na jednego mieszkańca, a w 2010 roku było to już 30 euro plus drugie tyle ze środków europejskich. Natomiast w krajach starej Unii wydaje się na nie średnio przeszło 150 euro, a w krajach skandynawskich powyżej 300 euro.

Uwzględniając wymienione (i inne) przeszkody w rozwoju badań naukowych w wielu krajach UE, instytucje Wspólnoty przyjęły nowy dokument zwany Horyzont 2020. Ma on na celu aktywizowanie zespołów badawczych szkół wyższych i ich współpracy z przemysłem. Na ten cel ma być przeznaczony z UE prawie 80 mld euro dla konsorcjów naukowych i naukowo-przemysłowych. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Polsce utworzyło portal informacyjny o trybie i zasadach konkursów w tym Horyzoncie. Ponadto postanowiono, że Narodowe Centra Badań i Rozwoju mają identyfikować zespoły badawcze o największym potencjale do pozyskania grantów z Horyzontu. Zespoły takie mają otrzymywać indywidualne wsparcie w staraniu się o dotacje.

W ramach tego programu na inne (tzw. miękkie) cele, a m.in. na: zwiększenie zatrudnienia i potencjału przedsiębiorstw i pracowników, zmniejszenie wykluczenia społecznego oraz wsparcie administracji odpowiedzialnej za ich realizację, w Polsce wykorzystano znaczące dofinansowanie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (zob. SPO Rozwój Zasobów Ludzkich). Warto w tym kontekście wspomnieć i o tym, że obsługa wdrażania, realizacji i rozliczania z dotacji UE i Polski na ten (i inne) program daje sporo miejsc pracy w administracji rządowej i samorządowej dla osób odpowiednio przygotowanych (zob. Tomaszewicz, 2014).

Programy Socrates, Erasmus

Program Erasmus ustanowiony w 1995 roku oferuje nauczycielom akademickim różne formy włączenia się we współpracę międzynarodową w celu wymiany wiedzy i zwiększania osiągnięć naukowych:

1. Udział w projektach realizowanych przez grupę uczelni z różnych krajów uczestniczących w tym programie w celu prowadzenia zajęć dydaktycznych (wyjazdy typu Teaching Staff Mobility).
2. Udział w projektach realizowanych przez grupę uczelni z różnych krajów europejskich, mających na celu modernizację istniejących lub opracowanie nowych zajęć, modułów, specjalizacji czy kierunków studiów (projekty typu Curriculum Development).
3. Udział w międzynarodowych spotkaniach, seminariach i konferencjach w ramach sieci tematycznych Erasmus (Erasmus Thematic Networks) itp.

Z wyjazdów tych mogą skorzystać nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelniach uczestniczących w tym programie, w porozumieniu z uczelnią, z którą zawarto odpowiednią umowę współpracy. Wyróżniający otrzymują odpowiednie granty na pokrycie kosztów pobytu za granicą z odpowiednim wkładem finansowym swojej uczelni. Przykładowo maksymalny grant na tygodniowy wyjazd nie może przekraczać 800 euro.

Założenia i cele programu Socrates wpisują się w szerszą koncepcję rozwoju wiedzy przyjętą w Deklaracji Bolońskiej i następnych: Praga 2001, Berlin 2003, Ber-

gen 2005, w których postanowiono stworzyć Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (European Higher Education Area). Jego celem jest:

- zapewnienie wysokiej jakości kształcenia,
- kształcenie (w zależności od posiadanych uprawnień) w ramach studiów jedno-, dwu- lub trzystopniowych, przy czym student powinien mieć możliwość kontynuowania kształcenia bezpośrednio lub w dalszej perspektywie czasowej,
- wprowadzenie systemu punktowego (ECTS) na wszystkich oferowanych kierunkach studiów,
- wydawanie wszystkim absolwentom suplementu dyplomu w języku obcym,
- promowanie mobilności studentów i kadry naukowej (zob. szczegółowo *Program Socrates (Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji)*, zob. więcej Blajer, Przybylski, 2002).

Tak więc program Erasmus stworzył możliwość studiowania za granicą i odbywania specjalistycznych praktyk. Skierowanie na te studia i praktyki można uzyskać z uczelniami w tym kraju, w którym już się studiuje i które uczestniczą w programie. Muszą to być studia prowadzące do uzyskania stopnia lub dyplomu licencjata, inżyniera, magistra, doktora. Trzeba mieć ukończony pierwszy rok studiów. Po spełnieniu tych warunków zainteresowany może podjąć studia za granicą na wydziale lub kierunku analogicznym do tego, na jakim studiuje w kraju, na okres od trzech miesięcy do jednego roku akademickiego.

Czas studiów za granicą poza macierzystą uczelnią zalicza się jako część studiów w niej, choć w poszczególnych przypadkach mogą być zalecane danej osobie dodatkowe zaliczenia lub egzaminy, konieczne do zaliczenia roku.

Oceny otrzymane za granicą uwzględnia się przy wyliczaniu średniej ze studiów (Blajer, Przybylski, 2002).

Program Kapitał Ludzki a kształcenie i zatrudnienie studentów

W latach 2005–2011 liczba szkół wyższych (publicznych i niepublicznych) w Polsce wzrosła z 445 do 460. Zaś liczba maturzystów (kandydatów na studia) zmalała z 420 tys. w 2006 roku do 35 tys. w 2011 roku (zob. Grabek, 2011).

Spadająca liczba studentów to głównie efekt niżu demograficznego, a w części wynika z ocen pracodawców, którzy niezbyt dobrze oceniają zdobyte kwalifikacje absolwentów wielu uczelni, co wpływa na orientacje kształceniowe kolejnych roczników. Jak się ocenia, jeszcze w latach 90. dyplom uczelni wyższej był niemalże gwarancją zatrudnienia na dobrym stanowisku, a obecnie przestał chronić przed bezrobociem.

Taki stan rzeczy spowodował podejmowanie projektów zmierzających do podniesienia jakości kształcenia, modyfikacji istniejących i powoływania nowych kierunków kształcenia. W tym celu powołano m.in. Państwową Komisję Akredytacyjną, odpowiedzialną m.in. za wdrażanie postanowień Deklaracji Bolońskiej (zob. Wittenberg, 2014).

Akcentuje się, że przy tendencji spadkowej studentów rośnie liczba osób zainteresowanych studiami zawodowymi dającymi większą gwarancję zatrudnienia. Również ponadto zainteresowanie bezpłatnymi studiami i praktykami za granicą.

W tej sytuacji Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego i uczelnie zabiegają o większy nabór studentów z zagranicy (m.in. z Ukrainy, Białorusi i Bliskiego Wschodu) (zob. Mirowska-Łoskot, 2015).

Zasadne według przeprowadzonych badań jest twierdzenie, że stosunkowo niewielki procent absolwentów szkół średnich wybiera kierunki kształcenia z zakresu nauk ścisłych. Jest to problem złożony, wieloaspektowy, który trudno opisać i ocenić w danym artykule choćby ze względu na jego objętość.

Jedną z niewiadomych w tym aspekcie jest fakt, dość powszechnie znany, że absolwenci tych kierunków (licencjaci, magistry) zarabiają w pracy zawodowej na ogół o 30–50% więcej od tych, którzy ukończyli kierunki humanistyczne.

Kierunki ścisłe zalicza się u nas do tzw. kierunków zamawianych, co umożliwia uzyskanie stypendiów przez studentów. Faktem jest także, że studenci tych kierunków mają większe możliwości otrzymania staży i praktyk, nawet w krajach członkowskich UE. Należy także pamiętać o tym, iż rosną możliwości w tym zakresie w centrum naukowo-badawczym (zob. Ćwiek, 2009).

Odpowiedzią na powyższe (i inne jeszcze) zjawiska i problemy była w Polsce nowelizacja 18 marca 2011 roku ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 84, poz. 455) zwiększająca m.in. autonomię uczelni w tworzeniu nowych kierunków studiów i układaniu własnych programów nauczania. Zastrzeżono jednak, że swobodę w układaniu własnych programów nauczania i tworzeniu autorskich kierunków studiów uzyskają uczelnie, które mają uprawnienia habilitacyjne, a więc uczelnie najlepsze (zob. Mirowska-Łoskot, 2011).

Ministerstwo dokonało też pewnych zmian w finansowaniu uczelni publicznych, głównie w zakresie podnoszenia jakości studiów. Przy czym bierze się pod uwagę podział na uczelnie o profilu ogólnoakademickim i praktycznym. Ma to służyć lepszemu przygotowaniu studentów do wymogów rynku pracy.

Wśród najważniejszych założeń w tym zakresie wymienia się m.in.: obowiązkowe trzymiesięczne praktyki na studiach o profilu praktycznym, wprowadzenie ogólnopolskiego systemu monitorowania losów zawodowych absolwentów, stworzenie możliwości uznawania kwalifikacji uzyskanych poza systemem szkolnictwa wyższego (kursy, szkolenia, wolontariat itp.).

Według opinii wielu naukowców i ekspertów zaproponowane wówczas rozwiązania ustawowe nie rozwiązały wszystkich problemów w systemie kształcenia studentów funkcjonowania uczelni (zob. Mirowska-Łoskot, 2014). Krytyczne uwagi dotyczyły m.in. znacznego obniżenia poziomu nauczania z racji skorelowania finansowania uczelni z liczbą studentów oraz ich oceniania w ramach Krajowych Ram Kwalifikacji z korzyścią dla słabszych studentów. Rozpoczęto więc przygotowania do nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym (zob. Mirowska-Łoskot, 2016).

Polska jako członek UE uzyskuje określone wsparcie dla rozwoju szkolnictwa wyższego i poprawy jakości kształcenia z unijnych programów operacyjnych: PO Kapitał Ludzki, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Innowacyjna Gospodarka oraz z Regionalnych Programów Operacyjnych. Na lata 2007–2013 z programów tych na szkolnictwo wyższe otrzymano z UE ponad 3,5 mld euro, z czego na Kapitał Ludzki ponad 1 mld euro (zob. *Pieniądze unijne dla uczelni*, 2009).

Wykorzystanie tych pieniędzy przez uczelnie wyższe jest oceniane jako niezbyt dobre. Na ówczesne 457 uczelnie publiczne i niepubliczne dotacje te wykorzystywało 140–160 uczelni. Część szkół nie starało się o te pieniądze, bo nie posiadały odpowiedniej kadry akademickiej i bazy badawczo-dydaktycznej. Również wiele szkół nie otrzymało wsparcia, bo nie przygotowały dobrych projektów – odrzucono ponad 1200 z tych projektów. W sumie do realizacji zatwierdzono tylko 808 z nich (zob. Góra-Biczek, 2009, *Kasa unijna dla uczelni*, 2010).

Podsumowanie

Rozwój społeczeństwa wiedzy to zasadnicze wyzwanie dla Unii Europejskiej i Polski w warunkach globalizacji, sprostania konkurencji poprzez unowocześnianie gospodarek, tworzenie i wdrażanie nowych technologii i produktów.

W odpowiedzi na te wyzwania UE przyjęto strategię lizbońską i Europa 2020 oraz szereg programów operacyjnych, w tym Kapitał Ludzki wspierający rozwój szkolnictwa wyższego, podnoszenie jakości kształcenia, wynalazczości itd.

W przypadku Polski wykorzystanie dotacji z tego programu jest jeszcze niedostateczne, wymaga większego zaangażowania szkół wyższych, kadry naukowej.

Bibliografia

- Białkowska A. (2008), *Tylko edukacja zapewni Polsce sukces*, „Polska”, 11.07.2008.
- Blajer P., Przybylski M. (2002), *Erasmus stawia trzy warunki*, „Rzeczpospolita”, 9.09.2002.
- Ćwiek J. (2009), *Absolwenci liceów nie wybierają kierunków ścisłych, bo są za trudne*, „Polska”, 6.08.2009.
- Dziubak P., Uryniuk J. (2014), *Europa razem czy podzielona*, „Dziennik G.P.”, 24.06.2014.
- Fondrejewska A. (2008), *Bez inwestycji w wiedzę nasz kraj przestanie się rozwijać*, „Rzeczpospolita”, 11.07.2008.
- Góra-Biczek J. (2009), *Uczelnie nie potrafią realizować projektów UE*, „Dziennik G.P.”, 22.12.2009.
- Grabek A. (2011), *Uczelnie szukają sposobów na niź*, „Dziennik G.P.”, 9–11.09.2011.

- Kasa unijna dla uczelni* (2010), „Dziennik G.P.”, 18.01.2010.
- Kleiber M. (2014), *Czas na globalną integrację dyscyplin naukowych*, „Dziennik G.P.”, 25.06.2014.
- Kleiber M. (2015), *Działalność naukowa a interes publiczny*, „Dziennik G.P.”, 25.03.2015.
- Koziński A. (2009), *Strategia na 2030*, „Polska”, 18.06.2009.
- Kurdycka B. (2009), *W naukę trzeba inwestować*, „Polska”, 15.05.2009.
- Kuźmich M. (2007), *Euroszańsa dla każdego*, „Gazeta Wyborcza”, 10.10.2007.
- Kwaśnicki W. (2007), *Marzenie o innowacyjnej Europie*, „Rzeczpospolita”, 16.07.2007.
- Mach Z. (2010), *Jeśli chcemy uniknąć kryzysów, inwestujmy w naukę*, „Polska”, 3–5.04.2010.
- Mazurkiewicz A. (2010), *Kapitał ludzki w procesie kształtowania sprawności organizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010.
- Mirowska-Łoskot U. (2011), *Spóźniona reforma szkół wyższych*, „Dziennik G.P.”, 30.09–2.10.2011.
- Mirowska-Łoskot U. (2014), *Ministerstwo zapłaci za jakość studiów*, „Dziennik G.P.”, 7–9.01.2014.
- Mirowska-Łoskot U. (2015), *Kończy się boom na dyplomy*, „Dziennik G.P.”, 14.04.2015.
- Mirowska-Łoskot U. (2016), *Rewolucja czy ewolucja szkolnictwa*, „Dziennik G.P.”, 7.01.2016.
- Myśliwiec K. (2005), *Nie bądźmy europejskim zaściankiem*, „Rzeczpospolita”, 2.11.2005.
- Nasza nauka odcięta od świata* (2009), rozmowa H. Kozińskiego z prof. W. L. Nowińskim, „Polska”, 24.06.2009.
- Niesiołowski Ł. (2014), *0,4% PKB na naukę to ma być dużo?*, „Dziennik G.P.”, 15.01.2014.
- Niklewicz K. (2004), *To była fatamorgana*, „Gazeta Wyborcza”, 15.03.2004.
- Pawłowska P. (2006), *50 mld do wzięcia*, „Dziennik G.P.”, 16.06.2006.
- Pieniądze unijne dla uczelni* (2009), „Dziennik G.P.”, 11.12.2009.
- Program Kapitał Ludzki*, <http://www.efs.2007-2013.gov.pl/Strony/default.aspx>, dostęp: 22.10.2016.
- Program Socrates (Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji)*, <https://www.us.edu.pl/universytet/programy/informator/spis44.php>, dostęp: 13.08.2016.
- Rafalski L. (2007), *Polscy naukowcy czynią cuda*, „Polska”, 17.12.2007.
- Raport określa wyzwania* (2009), rozmowa A. Kozińskiego z K. Rybińskim, „Polska”, 19.06.2009.
- Sałamacha P. (2009), *Wielkie wizje. Większy niedosyt*, „Dziennik”, 19.06.2009.
- SPO Rozwój Zasobów Ludzkich – podstawowe informacje* (2006), <http://www.mpips.gov.pl/fundusze-europejskie/europejski-fundusz-spoleczny/sekto->

- [rowy-program-operacyjny-rozwoj-zasobow-ludzkich-2004-2006/](#), dostęp: 12.08.2016.
- Spoleczeństwo wiedzy* (2016), https://pl.wikipedia.org/wiki/Spo%C5%82ecze%C5%84stwo_wiedzy, dostęp: 22.10.2016.
- Szczygielski K. (2004), *Po pierwsze konkurencyjność*, „Gazeta Wyborcza”, 21.06.2004.
- Szomburg J. (2004), *Unia potrzebuje transformacji*, „Rzeczpospolita”, 26.05.2004.
- Tomaszkiewicz B. (2014), Środki unijne dają pracę tysiącom urzędników, „Dziennik G.P.”, 12.08.2014.
- Wittenberg A. (2014), *Od wysypu uczelni do inflacji wykształcenia*, „Dziennik G.P.”, 16.09.2014.
- Zalecenia Komisji z 10.04.2008 r., nr C/2008/1329.
- Zalecenia Komisji z 5.06.2008, Dz. Urz. UE, Seria L, r. 145, t. 51, Warszawa 2008.

Summary

The development of the knowledge society on the example of Union Human Capital and Erasmus

The article describes EU programs human capital and Erasmus and their impact on the development of the knowledge society, which is a crucial challenge for the EU and Polish in the conditions of globalization, cope with competitive by modernizing economies, development and implementation of new technologies and products. The conclusion was that in response to these challenges, the EU adopted the Lisbon Strategy and the Europe 2020 and a number of operational programs, including human capital to encourage the development of higher education, improve the quality of education, inventiveness, etc. In the case of Polish utilization of grants from this program is still insufficient, requires greater involvement of universities, research staff.

Keywords: knowledge society, Programme Human Capital, Programme Erasmus

Słowa kluczowe: społeczeństwo wiedzy, program Kapitał Ludzki, program Erasmus